

İnternetin Toplum Üzerindeki Etkisi

Hazırlayan

Oğuz ÖZBAY

Haziran 2016

İçindekiler

1. Giriş	1
2. İnternetin Gelişimi	1
3. İnternet Altyapısı	2
4. İnternetin Topluma Nüfuzu	2
5. Bilgi Toplumu ve Türkiye	4
6. İnternetin Toplum Üzerindeki Etkileri	5
6.1. Tüketici refahı	7
6.2. İstihdam	8
6.3. İş çevreleri	8
6.4. Şirket performansı	10
6.5. Çevre	10
6.6. Eğitim ve araştırma	10
6.7. Sağlık hizmetleri	12
6.8. İnternetin devlet işlerinde kullanılması (e-devlet)	13
6.9. Toplum - devlet ilişkisi	14
6.10. İnternetin toplumsal etkileşime etkileri	15
6.11. Bilişsel mahremiyet	15
6.12. Bilişim suçları	16
6.13. e-Demokrasi	17
6.14. İletişim özgürlüğü ve erişim yasağı	17
6.15. İnternet ve çocuklar	18
6.16. Sosyal medya	19
6.17. İnternet gazeteciliği	19
7. Sonuç ve Değerlendirme	20
8. Kaynaklar	21

Özet

1960'lı yıllarda doğan internet, gelişen teknoloji sayesinde, hayatımızın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Öyle ki gündelik veya iş yaşamımızla ilgili bazı işlemler zamanla sadece internet üzerinde yapılır hale gelmiştir. İnternet; eğitim ve öğretimde, sağlık hizmetlerinde, devlet işlerinde, iş hayatına, toplumsal yaşamda, sosyal ilişkilerde ve daha başka pek çok alanda farklı şekillerde ve amaçlarla kullanılmaktadır. Bu çalışmada internetin toplum üzerindeki etkilerin neler olduğu ve internetin hayatımızdaki yeri araştırılmıştır.

1. Giriş

Türk Dil Kurumu, güncel Türkçe sözlükte interneti “genel ağ” olarak isimlendirmekte ve “Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı” olarak tanımlamaktadır. 30 Kasım 2015 itibarıyla dünyada yaklaşık 3,4 milyar kişi internet kullanmaktadır ki bu rakam toplam nüfusun %46,4'üne karşılık gelmektedir¹.

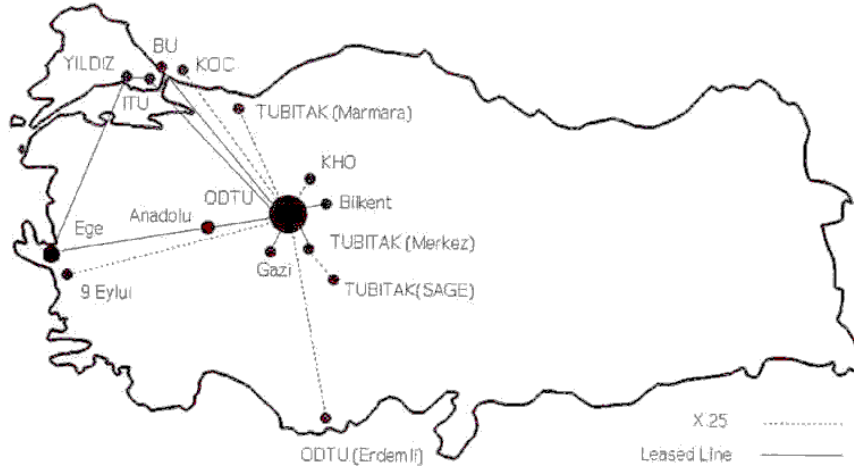
İnternetle ilgili birçok tanım yapılsa da bu teknolojiyi tam manasıyla açıklayıcı nitelikte bir tanım olmayacağı kabullenilmelidir. *İnternet; dev bir kütüphane, dev bir alışveriş merkezi, dünyanın en büyük üniversitesi ya da sanal dünya olarak tanımlanmaya çalışılabilir.* Bilgi teknolojisi, özellikle de internet, sadece eğitimde değil birçok alanda muazzam imkânlar sunmaktadır. İnternet, herkesin her yerden erişebildiği ve sınırsız bilgilerin yer aldığı sanal bir kütüphane haline gelmektedir. İnsanlar internet üzerinden tatillerini planlamakta, sağlık önerileri almakta, arkadaşlarıyla buluşmakta veya oyun oynayabilmektedir (Aggarwal, 2000; Aktaran: Yılmaz ve Horzum, 2005, p: 111).

2. İnternetin Gelişimi

ABD Savunma Bakanlığı bünyesindeki DARPA isimli birim, olası bir nükleer saldırı sonrasında askeri birimler arasındaki iletişimi sürdürebilmek için alternatif bir iletişim ağı oluşturmayı amaçlayan bir proje başlatmıştır. ARPANET olarak adlandırılan bu proje ile ilk kez 1969 yılında, birkaç Amerikan üniversitesinde bulunan merkezi bilgisayarlar arasında bağlantı gerçekleştirilmiştir. 1972 yılında sistem içerisinde elektronik posta kullanılmaya başlanmıştır. World Wide Web (WWW)'in ilk kez Tim Berners Lee tarafından 1990 yılında CERN (European Laboratory for Particle Physics)'de keşfedilmesi ve bu yıllarda internetin ticari kuruluşlarca kullanımına izin verilmesi ile birlikte, internetin ticari değeri de yükselmeye başlamıştır (Söyler, 2013).

İnternet'in Türkiye'ye getirilmesi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve ODTÜ işbirliğinde, ilk temelleri 1991 yılında atılan bir proje çerçevesinde gerçekleştirilmiş, ilk yurtdışı bağlantısı ODTÜ üzerinden sağlanmıştır. 1996 yılında, TÜBİTAK bünyesinde kurulan ULAKBİM (Ulusal Akademik Bilgi Merkezi)'in, Ulusal Akademik Araştırma Ağı'nı (ULAKNET) tesis etmesini takiben, ODTÜ üzerinden çıkış yapan üniversite ve araştırma kurumlarının bağlantıları, bu tarihten itibaren kademeli olarak ULAKNET'e aktarılmıştır (Altun, 2003). Şekil 1'de 1993 yılı ülke içi internet bağlantıları gösterilmektedir.

¹ Tam sayı= 3.366.261.156 [Kaynak: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>]

Kaynak: <http://www.internetarsivi.metu.edu.tr/images/belge4.jpg>

Şekil 1. 1993 yılı ülke içi internet bağlantıları

3. İnternet Altyapısı

İnternet kullanımı, 1960'larda belli başlı merkezlerdeki bilgisayarlar arasında iletişim sağlanması amacıyla günden bir yapıdan, günümüze gelene değin bilgisayarlar arası ses, video, oyun ve hatta telefon hizmetleri gibi birçok kavramı içine almıştır (*Elektronik posta, Dosya iletimi, Web (www), İnternet üzerinden sohbet, Video ve Ses akıntıları, Elektronik ticaret ve IP Telefon hizmeti*). Ülkemizde, 1999 yılında 1,5 milyon olan kullanıcı sayısı 2000 yılında 2 milyona, 2001 yılında ise 2,5 milyona yükselmiştir (Güngör ve Evren, 2002).

İnternet altyapısı, bireylerin dijital dünyaya erişiminde rol oynadığı gibi, uzaktan erişime dayanan BT hizmetlerinin sağlanmasında, yüksek hızlı geniş bant altyapısı kritik öneme sahiptir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013). Türkiye'de sabit geniş bant hizmeti ADSL, fiber, kablo teknolojileri üzerinden verilmekte ve %98'lik bir nüfus kapsama oranına sahiptir. Türkiye'de 3G kapsamı Turkcell'in açıkladığı rakamla %88'dir. Bu iki rakama bakıldığında Türkiye'deki bireysel kullanım için gerekli internet altyapısının mevcut olduğu görülmektedir (BTD, 2013). Ancak hem sabit hem de mobil geniş bant hızları dünyadaki örneklerin altındadır. Bulut bilişim gibi uzaktan erişim gerektiren BT hizmetlerinin sağlıklı olarak sunulabilmesi için ADSL ve kablo teknolojileri yetersiz kalmakta ve yüksek hızlı fiber internet altyapısına ihtiyaç duyulmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013). Nisan 2016'da Türkiye'de 4,5 G¹ kullanıma girmiştir.

4. İnternetin Topluma Nüfuzu

2015 yılı itibarıyla, internet kullanım oranları Avrupa'da yüzde 73,5, Kuzey Amerika'da yüzde 87,9, Asya'da % 40,2, Afrika'da ise %28,6'dır. Diğer yandan, dünya genelinde yaklaşık 3,9 milyarın insan henüz internetle tanışmamıştır (bkz. Çizelge 1).

Son dönemde, internete erişimin yasal güvence altına alınması yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır. AB, elektronik haberleşme hizmetlerine iyi kalite ve makul fiyatlarda erişimin yasal güvence altına alınmasını bir

¹ 3G şebekesi 20-25Mbps'lik hızlara ulaşabiliyor. 4.5G, 300Mbps (saniyede 37,5MB) ve üzerine ulaşabiliyor. Bununla birlikte 1.000Mbps'lik hızlara ulaşan 5G'nin dünya çapında 2020'de yaygın olarak kullanılmaya başlanacağı tahmin ediliyor. KAYNAK: http://www.chip.com.tr/haber/4-5g-nedir-nasil-gecilir-neler-degisecek_62030.html

hedef olarak benimsemiştir. Bu kapsamda, Finlandiya geniş bant erişimini kanuni hak olarak tanıyan ilk ülke olmuştur. 2009 yılında çıkarılan bir kanunla en az 1 Mbps hızında makul fiyatlarla geniş bant erişim hizmeti sunulması işletmeciler açısından yasal bir zorunluluk haline getirilmişken bu hakka konu olan internet hızının 2015 yılında 100 Mbps'e çıkarılması gündemdedir (BTD, 2015).

Çizelge 1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri - 30 Kasım 2015

Bölgeler	Nüfus (2015 Tahmini)	Nüfus % dünya	İnternet Kullananlar 30 Kasım 2015	Nüfuziyet (% Nüfus)	Artış 2000-2015	Kullanıcılar, % çizelgedekiler
Afrika	1.158.355.663	16,0 %	330.965.359	28,6 %	7.231,3 %	9,8 %
Asya	4.032.466.882	55,5 %	1.622.084.293	40,2 %	1.319,1 %	48,2 %
Avrupa	821.555.904	11,3 %	604.147.280	73,5 %	474,9 %	18,0 %
Orta Doğu	236.137.235	3,3 %	123.172.132	52,2 %	3.649,8 %	3,7 %
Kuzey Amerika	357.178.284	4,9 %	313.867.363	87,9 %	190,4 %	9,3 %
Latin Amerika, Karayibler	617.049.712	8,5 %	344.824.199	55,9 %	1.808,4 %	10,2 %
Okyanusya, Avusturalya	37.158.563	0,5 %	27.200.530	73,2 %	256,9 %	0,8 %
Dünya Toplamı	7.259.902.243	100,0 %	3.366.261.156	46,4 %	832,5 %	100,0 %

Kaynak: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

En çok internet kullanan ülkelere bakıldığında, nüfusun yüksek olmasından ötürü Çin ve Hindistan ilk sıradadır. Ancak nüfuziyet bakımından incelendiğinde, gelişmiş ülkelerin ilk sıralarda olduğu görülmektedir. Türkiye'de internet nüfuziyeti %60'lara ulaşmıştır (bkz. Çizelge 2). İnternette en çok kullanılan diller İngilizce, Çince ve İspanyolcadır (internetworldstats, 2015).

Sosyal ağlar internet kullanımında en çok ilgi çeken ve en etkili kullanılan platform haline gelmiştir. 2012 yılı itibarıyla internet kullanıcılarının yüzde 82'si sosyal ağları kullanmış ve haftada ortalama 6 saatlik süreyi bu platformlarda geçirmiştir. Bireylerin iletişim, eğlence ve sosyalleşme gibi amaçlarla kullandığı bu kanallardan; şirketler ve kamu idareleri iletişim, reklam, tanıtım, hizmet sunumu, karar alma süreçlerine katılım gibi amaçlarla yararlanmaktadır (BTD, 2015). İnsanların yanı sıra, pek çok kurum ve kuruluş facebook, tweeter vb. sosyal ağlarda hesap açmıştır. Şirketlerin, devlet kurumlarının, hatta cumhurbaşkanlığının dahi sosyal ağ hesapları vardır (örneğin: <https://www.facebook.com/arcelik/> ve <https://www.facebook.com/tcbestepe/>). Ticari kuruluşlar, sosyal ağları daha çok reklam amaçlı kullanmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), toplumun internet kullanımına dair veriler de toplamaktadır. TÜİK'in 2015 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla %54,8 ve %55,9 olmuştur. On hanenin yedisi internet erişim imkanına sahiptir,
- İnterneti haftada en az bir defa kullanan bireylerin oluşturduğu düzenli İnternet kullanıcı oranı 2015 yılının ilk üç ayında %94,2 olmuştur. İnterneti kullanan bireylerin %87,1'i evde kullanmıştır.

- İnternet kullanım amaçları arasında sosyal medya ilk sırada yer almıştır. Bireylerin %80,9'u sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşırken; bunu %70,2 ile online haber, gazete ya da dergi okuma; %66,3 ile sağlıkla ilgili bilgi arama; %62,1 ile kendi oluşturduğu metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri herhangi bir web sitesine paylaşmak üzere yükleme; %59,4 ile mal ve hizmetler hakkında bilgi arama takip etmiştir,
- İnternet kullanan bireylerin %53,2'si e-devlet hizmetleri kullanmıştır. Kullanım amaçları arasında kamu kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinme %50,5 ile ilk sırayı almıştır,
- İnternet kullanan bireylerin internet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı %33,1 olmuştur (önceki yıl %30,8). İnternet üzerinden alışveriş yapan bireylerin %57,4'ü giyim ve spor malzemesi, %27'si seyahat bileti, araç kiralama vb., %25,5'i ev eşyası, %22,4'ü elektronik araçlar, %18,4'ü kitap, dergi, gazete (e-kitap dahil) almıştır (TÜİK, 2015).

Çizelge 2. En çok internet kullanan ülkeler

	Ülke	Nüfus, 2015 tahmini	İnternet kullanıcı sayısı, 2000 yılı	İnternet kullanıcı sayısı, 30 Kasım 2015	Nüfuziyet (% nüfus)	% Büyüme 2000 - 2015
1	China	1.361.512.535	22.500.000	674.000.000	49,5 %	2.895,6 %
2	India	1.251.695.584	5.000.000	375.000.000	30,0 %	7.400,0 %
3	United States	321.368.864	95.354.000	280.742.532	87,4 %	194,4 %
4	Brazil	204.259.812	5.000.000	117.653.652	57,6 %	2.253,1 %
5	Japan	126.919.659	47.080.000	114.963.827	90,6 %	144,2 %
6	Russia	146.267.288	3.100.000	103.147.691	70,5 %	3.227,3 %
7	Nigeria	181.562.056	200	92.699.924	51,1 %	46.250,0 %
8	Indonesia	255.993.674	2.000.000	78.000.000	30,5 %	3.800,0 %
9	Germany	81.174.000	24.000.000	71.727.551	88,4 %	198,9 %
10	Mexico	121.736.809	2.712.400	60.000.000	49,3 %	2.112,1 %
11	United Kingdom	64.767.115	15.400.000	59.333.154	91,6 %	285,3 %
12	France	66.132.169	8.500.000	55.429.382	83,8 %	552,1 %
13	Bangladesh	168.957.745	100	53.941.000	31,9 %	53.841,0 %
14	Egypt	88.487.396	450	48.300.000	54,6 %	10.633,3 %
15	Vietnam	94.348.835	200	47.300.000	50,1 %	23.550,0 %
16	Philippines	109.615.913	2.000.000	47.134.843	43,0 %	2.256,7 %
17	Iran	81.824.270	250	46.800.000	57,2 %	18.620,0 %
18	Türkiye	77.695.904	2.000.000	46.282.850	59,6 %	2.214,1 %
19	Korea	49.115.196	19.040.000	45.314.248	92,3 %	138,0 %
20	Thailand	67.976.405	2.300.000	38.000.000	55,9 %	1.552,2 %
	İlk 20 Ülke	4.921.411.229	257.186.400	2.455.770.654	49,9 %	854,9 %
	Diğer ülkeler	2.338.491.014	103.799.092	910.490.502	38,9 %	777,2 %
	Toplam	7.259.902.243	360.985.492	3.366.261.156	46,4 %	832,5 %

Kaynak: <http://www.internetworldstats.com/top20.htm>

5. Bilgi Toplumu ve Türkiye

Teknoloji baş döndürücü bir hızla gelişmekte ve insanlığı şaşkına çevirmektedir. Bu hız ve miktar çağında, sosyal bilimler toplumsal, siyasal ve yönetsel boyutlarıyla gelişmeleri kavramaya çalışırken; farklı teknolojiler farklı yaşam formları getirmekte; bu da yeniden bir kavrama arayışı ortaya çıkarmaktadır. Çağın ve anın sloganı “Bilgi güçtür!” büyüleyici bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. *Bilişim teknolojileri, bilgi toplumu, e-devlet, e-yurttaş, e-ekonomi, e-siyaset* gibi daha çoğaltılabilecek birçok kavram bireyi kuşatma altına almıştır. Toprak ve sermayenin temel üretim girdisi olmaktan çıkması, bunların yerine bilginin “temel üretim girdisi” olduğu toplumsal form, bilgi toplumu olarak tanımlanmaktadır (Erkan, 2000:144-145; Aktaran: Çukurçayır ve Çelebi, 2009).

Türkiye'nin, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Ek'i Eylem Planı 28 Temmuz 2006 tarihli ve 26242 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. e-Devlet Kapısı Projesi (<http://www.turkiye.gov.tr/>), 7 Kasım 2006 tarihinde başlatılmıştır (Çetiner, 2009). 2006-2010 yıllarını kapsayan Bilgi Toplumu Stratejisinde, 7 stratejik öncelik belirlemiştir. Bunlar: 1. Sosyal dönüşüm, 2. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş dünyasına nüfuzu, 3. Vatandaş odaklı hizmet dönüşümü, 4. Kamu yönetiminde modernizasyon, 5. Küresel rekabetçi bilgi teknolojileri sektörü, 6. Rekabetçi, yaygın ve ucuz iletişim altyapı ve hizmetleri ve 7. Ar-ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesidir.

Kaynak: (BTD, 2015)

Şekil 2. 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı

Bilgi Toplumu Dairesine (BTD) (2015) göre, Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planının toplam başarı oranı Haziran 2012 itibarıyla %64,1 olmuştur. 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, 6 Mart 2015 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Şekil 2'de temel yapısı verilen, 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı büyüme ve istihdam odağında ve sekiz ana eksenle hazırlanmıştır.

6. İnternetin Toplum Üzerindeki Etkileri

İnternet hayatımıza o kadar girmiştir ki, etkilemediği ne var diye sormak, belki de daha doğru olacaktır. İlk bakışta kulağa çok kolay gelen “İnternetin toplum üzerindeki etkileri nelerdir?” sorusunun cevabı, son derece geniş ve kapsamlıdır. Anne ve babaların, çocuklarına isim verirken seçerken mail adresi almaya uygun (İngilizce karakter içeren) isimler seçtiğine dahi şahit olunmaktadır. Büyükpapaşcu (2011), ergenlerin yaklaşık üçte birinin internet ortamında sanal romantik ilişki yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. İnternet, ergenlerin romantik ilişkilerine farklı bir boyut kazandırmıştır.

İnternetin topluma etkilerini araştırmak için öncelikle Yüksek Öğrenim Kurulunun (YÖK), Ulusal tez merkezinde bir tarama yapılmıştır. Tarama neticesinde, başlığında “internet” kelimesi geçen toplam 70 farklı konuda toplam 1171¹ teze (yüksek lisans ve doktora) rastlanmıştır. Bu tezlerden, en çok çalışma yapılan ilk

¹ NOT: Taramadan yaklaşık 3 hafta sonra, 16 Mayıs 2016'da yapılan taramada sayı 1250'ye çıkmıştır.

on konu içinde, “internetin topluma etkisi” ile ilişkili olduğu düşünülen “başlıklardan alıntılar” Çizelge 3’te özetlenmiştir. Çizelge 3’te görüleceği üzere, *internetin; eğitim-öğretime, öğrencilerin davranışlarına ve ilişkilerine, alış verişe, finansa, bankacılığa, insan kaynaklarına, arkadaşlıklara, sosyal ilişkilere, medyaya, gazeteciliğe, ticarete ve daha başka pek çok konuya etkisini inceleyen tez çalışmaları yapılmıştır*. Söz konusu taramanın <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden yapılmış olması, internetin hayatımızın ne kadar içinde olduğunun ve onu ne kadar kolaylaştırabildiğinin küçük bir örneğidir. İnternet sayesinde, çok kısa bir süre içerisinde binlerce çalışmaya ulaşılabilmektedir.

Çizelge 3. Başlığında “internet” kelimesi geçen tezler

Tez Konusu	Sayı	İnternetin topluma etkisiyle ilişkili başlıklardan alıntılar*
Eğitim ve Öğretim	195	<ul style="list-style-type: none"> – öğretmenlerin bilişim teknolojileri ve internet kullanım yeterlilikleri, – internet kullanım davranışları, internet kafeler, – internet destekli eğitim, internet tabanlı medyanın etkisi, – uygun olmayan internet kullanımları, internet bağımlılığı, problemli internet kullanımı, siber zorbalık, – internet kullanım durumlarına göre saldırganlık, öğrencilerinin zorbalık, eğilimleri ile problemli internet kullanımları, riskli internet davranışları, – internet kullanımının aile ve okul bağlamında yarattığı sorunlar, – internet kullanımının eğitim ve öğretimdeki olumsuz etkileri
Bilgisayar Müh., Bilgisayar ve Kontrol	183	çoğunlukla teknik konular
İşletme	146	alışveriş, tüketici davranışı ve pazarlama, internet bankacılığı ve reklamcılığı, müşteri/halk ilişkileri, finans, paylaşım sitelerinin ve blogların tüketiciye etkisi, insan kaynakları, turizm ve konaklama, tedarik, lojistik, işletme yönetimi, eğitim – öğretim, sanal arkadaşlık
Elektrik ve Elektronik Müh.	70	teknik konular
Bilim ve Teknoloji	56	eğitim öğretimde internet, fikri mülkiyet hakları, internet kullanımı (amaç, beceri, tutum vb.), problemli internet kullanımı
Gazetecilik	55	internet gazeteciliği, haberler; sosyal medya; okuyucu yorumları; basın etiği; medya
Hukuk	49	internet erişiminin engellenmesi ve içeriğin düzenlenmesi, fikri haklar, kişilik hakları, internet üzerinden sözleşmeler, alan adları (domain)
Bankacılık	46	internet bankacılığı (45 adet), e-ticaret
İletişim Bilimleri	35	internet erişiminin engellenmesi ve içeriğin düzenlenmesi; internet reklamcılığı; internet gazeteciliği, haberler; alan adları (domain)
Jeodezi ve Fotogrametri	31	çoğunlukla teknik konular
Diğer (60 konu)	305	çeşitli konular

* Tez başlıklarında, “internetin topluma etkisi” ile ilişki kurulabilenlerden kısaltılarak (alıntı yapılarak) gruplandırılmıştır.

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> kullanılarak derlenmiştir.

OECD (2012), internetin ülkelere etkilerine incelediği raporda; Tüketici refahı, İstihdam, İş dünyası, Şirket başarımı, Çevre, Eğitim ve Araştırma, Sağlık ve Devlet işleri açısından, internetin etkilerini ele almıştır. Çizelge 4’te görüleceği üzere, OECD (2012), internetin ana etki kitlesini *bireyler, şirketler ve devletler* şeklinde gruplandırmıştır. Her ana konu için olumlu etkilerin yanı sıra, olumsuz olanlar da tespit edilmiştir. İnternetin etkileri üzerinde başka bir çalışma Brey’e (2006) aittir. Brey’in çalışmasını özetlemek için hazırlanan Çizelge 5’ten de görüleceği üzere, internetin etkisi, onun nasıl kullanıldığında bağlıdır.

Çizelge 4. İnternetin OECD ülkelerine Etkileri

Etki alanı	Temel etkiler	Ana etki kitlesi
Tüketici refahı	– Tüketici refahına ve sosyal sermaye oluşumuna olumlu etki (<i>dijital mal ve hizmetin çeşitliliği, bilgi edinmenin gelişmesi, daha fazla dağıtım kanalı, bazı malların ucuzlaması</i>) – Gizlilik ve güvenlik endişeleri	Bireyler
İstihdam	– Çeşitli olumlu etkiler (<i>işgücü piyasasında arama ve eşleştirmenin iyileşmesi; uzaktan çalışma imkanı</i>) – Düşük vasıflı işçi talebinin azalması	Bireyler, şirketler
İş dünyası	– Yeni iş modelleri (<i>e-ticaret, dijital dağıtım, e-bankacılık</i>); “ <i>dijital ekonominin</i> ” ortaya çıkması – Özellikle dönüşmekte olan sektörlerde, yüksek bilinmezlik ve dalgalanma	Şirketler
Şirket başarımı	– Maliyet düşüşü ve verimlilik – Teknolojik çevrenin, belirli beceriler gerektiren, hızlı değişimi.	Şirketler
Çevre	– İnternetli çevresel çözümler (<i>akıllı şebeke, uzaktan çalışma, bulut bilişim [cloud computing]</i>) – İnternet çevresel ayak izi (elektrik kullanımı emisyonu)	Bireyler, şirketler, devletler
Eğitim ve Araştırma	– Eğitim süreçlerinde iyileşme olasılıkları (<i>e-eğitim</i>), bilimsel araştırmalar için yeni olasılıklar	Bireyler, devletler
Sağlık	– Sağlık hizmetlerini verimlilik, karmaşık internetli çözümler (<i>e-sağlık, takip, araştırma</i>)	Bireyler, şirketler, devletler
Devlet işleri	– Faaliyetlerin verimliliği ve vatandaşlarla, sanayiyle ve diğer örgütlerle daha iyi iletişim (<i>e-devlet</i>)	Devletler, bireyler, şirketler

Kaynak: (OECD, 2012)

Çizelge 5. İnternetin toplum üzerindeki yararlı ve zararlı etkileri

Yararlı	Zararlı
– Bilgiye erişim	– Bilgi bombardımanı
– Bilginin yayılması	– Yanlış bilgi
– İletişim	– Zararlı bilgi
– Sosyal ilişkilerin gelişmesi ve sağlanması	– Zararlı iletişim
– Topluluk oluşumu ve sosyal örgütlenmeler	– Sosyal ilişkiler üzerindeki zararlı etkiler ^[1]
– Üretim ve ticaret	– Topluma ve toplumsal örgütlenmeye zararlı etkiler ^[2]
– Dinlenme ve eğlence	– Üretim ve ticaret üzerindeki zararlı etkiler ^[3]
– Kimlik oluşumu ve psikolojik gelişim	– Kimlik oluşumuna ve psikolojik gelişime zararları (anti sosyallik)
– Öğrenme ve bilişsel (idrak) gelişim	– Öğrenmeye ve bilişsel (idrak) gelişime zararlar ^[4]
– Kültürel anlayış	– Kültürel parçalanma
	– Gerçeklik algısının kayboluşu
	– Gizlilik ve özel-kamu sınırlarının kaybolması

AÇIKLAMALAR

[1] Yüz yüze iletişimi azaltıyor. [2] Fiziki örgütlere oran kısa ömürlü ve fiziksel örgütlerin etkisini azaltıyor. [3] Örneğin; müzik, film, kitap [4] "kopyala-yapıştır" zihniyeti, dikkat dağıtan "zap kültürü" ve çevrim için bilginin hesap verebilir olmayışı

Kaynak: Brey (2006) kullanılarak hazırlanmıştır.

Aşağıda, 6.1 ile 6.17 arası alt başlıklarda; literatür taramasında ulaşılan çalışmalar doğrultusunda, İnternetin Toplum Üzerindeki Etkileri, çeşitli başlıklar halinde ele alınmıştır.

6.1. Tüketici refahı

İnternet ürünler için yeni dağıtım kanalı (örneğin: e-ticaret; müzik, video ve yazılımların dijital dağıtımı) oluşmuştur. İnternet ürünlere dair bilgilere kolay ulaşım sağlamakta ve fiyatları düşürmektedir (en ucuzu nerede). Bir diğer fayda, bilgiye ve eğitime daha kolay erişimdir (örneğin: Google e-books). İnternetin gelişmesi, gizlilik ve güvenlik tehditleri doğurmuş ve tüketici refahını azaltmıştır. Kötü amaçlı yazılımlar tüm internet kullanıcıları için kritik bir tehdide dönüşmüştür (OECD, 2012).

İnternet sayesinde, tüketiciler ürünlere dair her türlü bilgiye rahatlıkla erişebilmektedir. Örneğin <https://www.youtube.com/> adresine girip, satın almayı düşündüğünüz bir kahve makinesini taradığınızda; o makinenin kullanımına, iyi ve kötü taraflarına dair pek çok şey bulmak mümkündür. Forumlarda, ürünler hakkında yorumlar ve şikâyetler yer almaktadır. Tüketiciler, şikâyetlerini internet üzerinden duyurabilmekte (örneğin: <https://www.sikayetvar.com/>), bu tüketici haklarının korunması için baskı oluşturmaktadır. İnternet, ev kiralamak, otomobil alıp satmak, fiyat araştırmak gibi birçok konuda geniş olanaklar sunmuştur.

6.2. İstihdam

İnternet çeşitli yollarla istihdamı etkilemektedir. Birincisi; iş ile uygun kişilerin eşleştirilmesi kolaylaşmıştır. İkinci olarak; internetin oluşturduğu ekonomik faaliyetler nedeniyle, bilişim sektöründe ciddi miktarda istihdam yaratılmıştır. Son olarak; internet iş gücü piyasasına ilave bir esneklik getirmiş, uzaktan çalışma (*telework*) olanağı sayesinde insanlar coğrafi olarak ulaşamayacakları yerlerde çalışma imkanı bulabilmişlerdir. İnternetin istihdama olumsuz etkileri de vardır: çeşitli işlere talep düşmüş ve iş gücü tasarrufu sağlamıştır (Bresnahan et al., 2002; Aktaran: OECD, 2012, p:13). Bu durum özellikle yeni teknolojileri başaramayacak vasıfsız işçiler ve internetin, teknolojilerinin yerine geçtiği bazı enformasyon-yoğun işler için geçerlidir (Spiezia and Vivarelli, 2002; Aktaran: OECD, 2012, p:13). İnternetin istihdama olumlu olan etkilerinin ağır bastığını gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır¹ (OECD, 2012).

6.3. İş çevreleri

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT), bireylerin günlük yaşamlarında köklü değişikliklere yol açmakta; bu dönüşümün yansımaları haber alma, eğlence, eğitim, kültür, alışveriş, kamu hizmeti gibi alanlarda tüketim ve hizmet alma alışkanlıklarında görülmektedir. Haber alma amacıyla radyo, gazete, televizyon gibi geleneksel medya kanallarını kullananların oranı azalırken; interneti ve sosyal medya kanallarını kullananların oranı hızla artmaktadır. Sayısal müziğin küresel müzik piyasasındaki payı 2006 yılında sadece %10 iken, 2013 yılında %44'e yükselmiş olup, aynı oranın 2016 yılında %53 olması beklenmektedir. Benzer şekilde e-kitap pazarı hızla büyümektedir. 2017 itibarıyla ABD'de e-kitap satışlarının basılı kitap satışlarını geçmesi beklenmektedir. Geniş pazarlara erişim, düşük sermaye gereksinimi ve düşük işletme giderleri, internet şirketlerini geleneksel şirketlerden ayıran üç temel unsurdur. 2000-2011 yıllarını kapsayan dönemde, internet şirketlerinin gelirleri yıllık ortalama yüzde 31, istihdam ettikleri kişi sayısı ise yıllık ortalama yüzde 15 artış göstermiştir. Bu rakamlar, bilişim alanındaki diğer sektörlerle kıyaslandığında,

¹ Crandall, Lehr and Litan (2007) ve Lehr et al.'ın (2006) çalışmaları örnek gösterilmiştir.

oldukça yüksektir. Öte yandan, küresel çapta faaliyet gösteren işletmeler incelendiğinde, 2011 yılında çalışan başına üretilen gelir, bir internet şirketi için 925 bin, bir yazılım şirketi için ise 460 bin dolar seviyesindedir (BTD, 2015).

İnternet, küçük ve orta ölçekli şirketler başta olmak üzere, birçok firmanın pazara erişimini coğrafi olarak geliştirmiş ve firmalar arası iletişim olanaklarını artırmıştır. Bu sayede, tedarikçilere veya toptancılara erişim ucuzlar ve çoğu zaman, aracı ihtiyacını ortadan kalker. İnternet; ürün ve hizmetler için yeni teslimat yolları, yeni reklam olanakları ve hatta tamamen yeni iş modelleri sağlar (OECD, 2012).

İnternet, öncelikli olarak perakende, finans, seyahat, eğitim, eğlence ve ulaştırma sektörlerinde yeni iş modellerinin ortaya çıkmasını sağlamış; pek çok sektördeki ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkiler hale gelmiştir. 2016 yılında G-20 ülkelerindeki internet ekonomisinin, 2010 seviyesinin yaklaşık iki katına çıkarak, 4,2 trilyon dolara ulaşacağı öngörülmektedir (BTD, 2015). Bankacılık Kart Merkezi (2016), verilerine göre, Türkiye’de, Şubat 2016’da internette toplam 4,9 milyar TL tutarında kartlı ödeme gerçekleşmiştir. Bu rakam 2015 yılının aynı dönemine göre %32 oranında bir artışı ifade etmektedir.

İnternet, yaratıcı endüstrilere, içeriklerini teslim için yeni yollar ve yeni gelir kaynakları sunmuştur (*örneğin: iTunes ve Amazon gibi çevrimiçi müzik mağazaları; Spotify, Deezer veya Pandora gibi akış (streaming) siteleri ve eski TV programlarının ödemeli seyredilmesi*). İnternet aynı zamanda firmalar için korsanlık tehdidi ortaya çıkartmıştır (OECD, 2012). Futbol canlı maçlarının ödemeli olarak (kanuni yolla) ya da korsan izlenmesi bu konuda Türkiye’den bir örnektir.

İnternet, reklam, bilgi toplama veya ürün teslimi için yeni yollara açmıştır (örneğin: haber ve diğer medya şirketleri). İnternet tabanlı yazılım endüstrisi, bulut bilişim, sosyal ağlar ve arama motorları gibi tamamen internete has yeni iş alanları ve yeni iş modelleri (çevrim içi reklam ve tıklama başına ödemeli reklam) doğmuştur (OECD, 2012).

Zaman içinde internet şirketlerinin piyasa değerleri çok yüksek rakamlara ulaşmıştır. 29 Nisan 2016 itibarıyla, Google’ın piyasa değeri yaklaşık 480 milyar dolar, Amazon.com’un piyasa değeri yaklaşık 284 milyar dolar ve Facebook’un piyasa değeri 332 milyar dolardır¹. Aralık 2015’te Türkiye İş Bankası’nın piyasa değeri yaklaşık 7 milyar dolardır².

Ürün ve hizmet ticaretinin internet ortamında gerçekleşmesi olarak tanımlanan e-ticaret, fiyat avantajı, çeşitlilik ve kolaylık açısından ortaya koyduğu değer önerisi ile geleneksel ticaretten ayrılmaktadır. e-Ticaretin küresel hacmi, 2009-2012 döneminde yıllık ortalama yüzde 16’lık bir büyüme sergileyerek, 2012 yılında 1,5 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır. İşletmeden tüketiciye e-ticaret, küresel hacmin yaklaşık üçte

¹ Kaynak: <http://tr.investing.com/equities/google-inc> <http://tr.investing.com/equities/amazon-com-inc> ve <http://tr.investing.com/equities/facebook-inc>

² Kaynak: <http://www.isbank.com.tr/TR/hakimizda/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx> = İş Bankası 2015 Aralık sonu piyasa değeri 20.746.767.800 TL’dir.

ikisini oluşturmakta; bu ticaret türünde seyahat ve taşımacılık, sayısal ürünler, giyim ve aksesuar, bilgisayar ve tüketici elektroniği gibi sektörler ön plana çıkmaktadır (BTD, 2015).

Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) “Türkiye e-Ticaret Pazar Büyüklüğü -2014” raporuna göre: e-ticaret sektörü, yıllık yüzde 35'lik bir artışla, 18,9 milyar TL büyüklüğe ulaşmıştır. E-ticaretin toplam perakende harcamaları içerisindeki payı yüzde 1,6 seviyesindedir. Pazar büyüklüğü; tatil-seyahat için 6,8 Milyar TL, online perakende için 6,5 Milyar TL ve online bahis için 2,1 Milyar TL'dir (TÜBİSAD, 2015).

6.4. Şirket performansı

Mikro düzeyde, geniş bant (internet) kullanan firmalar daha verimli olma eğilimindedir, çünkü bağlanabilirlik, piyasa oyuncuları arasında daha fazla etkileşime imkan verir. Ayrıca, daha yoğun bilgi akışına yol açar, daha iyi ve daha hızlı eşleştirme yaratır ve nihayetinde yüksek oranda ve topyekûn teknoloji büyümesi sağlar. İnternet bağlantısı, OECD ülkelerinde, özellikle GSYİH'nin yaklaşık % 25'ini oluşturan en büyük dört sektörü etkilemektedir. Bunlar: sağlık, eğitim, ulaşım ve elektriktir. Bu dört sektörün büyüklüğünden ötürü, internetin getireceği verimliliğin, büyümeye ölçülebilir etkisi olabilir (OECD, 2012).

6.5. Çevre

İnternet, aynı zamanda, çevreye önemli olumlu etki yapan çözümler sağlar. Bu geniş etki, *akıllı şebekeler, akıllı binalar ve akıllı şehirler* gibi çeşitli çözümleri kapsayan Yeşil Bilişim Teknolojileri (*green ICT*) terimiyle tanımlanmaktadır. Elektrik sektörü; internetin, çevreyi ve firma verimliliğini olumlu etkileyeceğine dair güzel bir örnektir. İnternet, son kullanıcı ile dağıtıcılar arasında enformasyon sağlayarak, akıllı elektrik şebekelerin ölçüm altyapısı olabilir. İnternet vasıtasıyla tüketiciler gerçek zamanlı olarak bilgilendirilebilir ve tüketicilerin, arz – talebe göre değişen fiyatlandırma sisteminden, en iyi şekilde istifade etmeleri sağlanabilir. Gerçek zamanlı tüketim bilgisi sayesinde, hem arz düzenlenir hem de talebe göre fiyatlandırma ayarlanır. Elektrikli otomobillere geçişte akıllı şebekeler hayati unsur olacaktır. İnternetin elektrik tüketimini artırarak karbondioksit salımını artırdığı söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır (OECD, 2012). İnternetin çevre konusunda sağladığı en önemli konulardan biri de toplum bilincini ve duyarlılığını pekiştirebilmesidir. Çevreye zarar veren kişilere, kuruluşlara ya da olaylara dair bilgi ve haberler kısa süre içinde internette yayılmakta ve kamuoyu baskısı yaratabilmektedir.

6.6. Eğitim ve araştırma

Bu konuya başlaman önce ilk olarak söylenmesi gereken, bu makalede atıf yapılan tüm kaynaklara internetten ulaşıldığı; tüm bilgilerin internet yoluyla toplandığıdır. Bu sayede aylar sürecektir bir çalışma, internet olmadan mümkün olmayan çeşitlilikte kaynağa ulaşarak; iki aydan kısa süre içerisinde tamamlanabilmiştir.

İnternet toplumun doğal yapısını oldukça değiştirmiştir. İnternet yerel, ulusal ve küresel ekonomileri ve bunların yapılarını etkilemiştir. İnternet kullanıcıları bilgiye istediği yerden istediği zaman ulaşabilmektedir. Bu da üniversiteler için herkesin erişebileceği bir öğrenme ortamı oluşturma konusunda muazzam olanaklar

sağlar. Bu sayede eş zamanlı belli bir yerde belli kişilerle yürütülen geleneksel eğitim ortamlarının her yerden her zaman her kişinin erişebileceği ortamlar haline gelmesine imkân tanımaktadır. Görünen olgular eğitim dünyasının internet yoluyla küreselleşmesine imkân tanımaktadır (Aggarwal, 2000; Aktaran: Yılmaz ve Horzum, 2005, p: 111).

İnternetin eğitim alanında kullanımı artmaktadır. Radyo ve televizyonla uzaktan eğitim yıllardır kullanılsa da internet eğitim hizmetlerinde daha genel ve dinamik bir gelişme sağlamıştır. İki anahtar yol ile internet eğitimde verimi artırmaktadır. Birincisi, uzaktan iletişimi ve eğitim öğretim malzemelerinin iletimini kolaylaştırır. İkinci olarak, internet: çevrimiçi sınıf ve seminerler, uzmanlık alışverişi için özel web sayfaları ve çevrimiçi forumlar gibi sayısız hizmet ve uygulamalar sayesinde, bilgi toplamayı kolaylaştırır. Örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nde Stanford Üniversitesi bazı sınıflarını (*class*) ücretsiz olarak kamuoyuna çevrimiçi sunmaktadır¹. Derslere ait yansılar (*slide*) ve videolar, derslerden birkaç gün sonra, özel web sayfasında yayınlanmaktadır. Stanford Üniversitesi bu girişimi Apple ile işbirliği içinde geliştirmiştir. Sunulan içerik, bireylere en son gelişmelere dair bilgi elde etmek için büyük bir fırsat sunar; Stanford için ise, öğretim kalitesi ve müfredat zenginliğini göstermenin yeni bir yoludur (OECD, 2012).

Eğitimin yanı sıra, internetin bilimsel araştırmalara da belirli bir etkisi vardır. İnternet teknolojileri, bilgiye erişimi geliştirmiş ve araştırmacılar ile araştırma merkezleri arasındaki iletişimi kolaylaştırmıştır. İnternet üzerinden çeşitli sağlayıcıların sunduğu (örneğin, ScienceDirect) bilimsel makalelere ve veri tabanlarına anında erişim hizmeti, buna örnek gösterilebilir (OECD, 2012). Pek çok kitaba internet üzerinden erişmek mümkün hale gelmiştir (örneğin: <https://books.google.com/>).

İnternette pek çok konu hakkında ders videoları bulunabilmektedir. Bir yazılımın nasıl kullanılacağı, bir deneyin nasıl yapılacağı, bir problemin nasıl çözüleceğine dair videolar bulmak mümkündür. Bu durum öğretmenleri ve özellikle de ders veren akademisyenleri fazlasıyla etkileyecektir. Zira bir öğrenci derse devam etmeden, onlarca farklı kaynaktan ders izleyebilme imkanına sahiptir. Bunun güzel bir tarafı da vardır: Yoğun şekilde devam edilen bir dersin hocasının; öğrencilerin, mecburiyetten değil de memnun oldukları için geldiklerine inanmak için yeterli sebebi vardır.

Basılı materyallerin üzerlerinde yer alan harf sistemlerinin çözülmesi okuma-yazma davranışına işaret ederken; çözülen bu kodların anlamlandırılması süreci, daha üst düzey bir beceri olduğu düşünülen, okuryazarlığa işaret etmektedir. Günümüz öğrencileri için dünya bir görüntü kaynağı haline dönüşmektedir. 21. yüzyılın gelişen teknolojileri ve kültürü -biraz tartışmalı da olsa- önceki nesle göre daha çok görsel okuyan “görsel bir öğrenci” üretmektedir (Oblinger, 2005: 2; Aktaran: Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 289). Haziran 2008 rakamlarına göre “You-Tube” adlı video paylaşım sitesinde 3 yıl içerisinde 79 milyondan fazla kullanıcının 3 milyondan fazla video paylaştığı görülmektedir (Felten 2008: 61; Aktaran: Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 289). Hal böyle olunca da çağımız insanı için kritik soru “Gördün mü?” şeklinde ifade

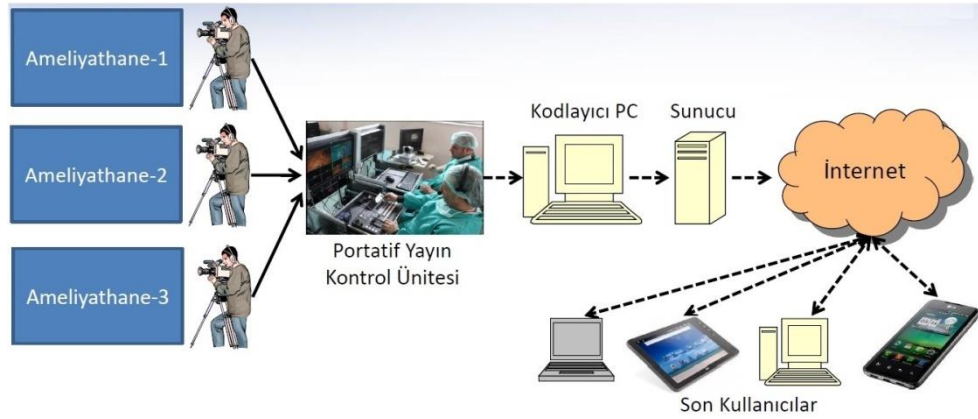
¹ <http://itunes.stanford.edu>

bulmaktadır. Dolayısıyla da çağımızda eğitim-öğretim ortamları açısından görülen olay ve nesneleri anlamlandırmak önem kazanmaktadır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

En genel anlamda, elektronik ortamda yer alan iletileri anlamlandırma ve elektronik ortama yönelik ileti oluşturma süreci olarak tanımlayabileceğimiz elektronik okuryazarlık, bireylerin birbirleri ile yahut devlet ile ilişkilerini düzenler hale gelmiştir. Arkadaşlarıyla e-posta yoluyla iletişim kuran öğrenci; çocuğunun devamsızlık durumunu Milli Eğitim Bakanlığı'nın e-okul projesi doğrultusunda okula gelmeden bilgisayar ekranından görüntüleyen veli; yılsonunda öğrencilerin notlarını internet ortamına aktarmak zorunda olan öğretmen, değişen okuryazarlık modelinin eğitime yansımaları gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla elektronik okuryazarlık önce etkin vatandaş sonra da etkin veli, etkin öğretmen olmak için oldukça önemli bir beceri olarak önem kazanmaktadır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

6.7. Sağlık hizmetleri

Tırmanan sağlık harcamaları nedeniyle, sağlık hizmeti sektöründe internetin ve diğer iletişim teknolojilerinin kullanımı artmaktadır. İnternet, evde yaşamayı tercih eden yaşlı hastalarda, gerekli doktor ziyareti sayısını azaltmaya yardımcı olabilir. İnternet ve gelişen sezici (*sensor*) teknolojisi, uzaktan muayeneyi ekonomik hale getirebilir. OECD ülkelerinde, sağlık hizmetleri harcamalarının GSYİH¹ içindeki payı artmaktadır. E-Sağlık, bu sorunu, en azından kısmen çözmek için uygulanabilecek etkili bir çözümdür. E-sağlık, internet özellikli bir dizi çözümü ve hizmetleri ifade eder. Bunlardan biri “teletıp”tır (*telemedicine*). Tıbbi dergilerde daha iyi erişim, hastaya özel bilgilerin epidemiyolojik² takibi veya paylaşımı da örnek verilebilir (OECD, 2012). Bir diğer uygulama Şekil 3'te gösterilen “telecerrahi”dir (*telesurgery*).

Kaynak: Yiğit AÇIK. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Canlı Cerrahi Yayınları: Süreç ve Yöntemler. Bilgi ve İletişim Tek. Uygulama ve Araştırma Merkezi [Erişim: http://ab.org.tr/ab12/sunum/90_acik.pdf]

Şekil 3 Telecerrahi

Teletıp, telekomünikasyon teknolojileri kullanarak; sağlık hizmetlerinin, klinik bilgilerin ve tıp eğitiminin uzaktan verilmesidir (Maheu vd., 2001). Telecerrahi ise birbirinden uzakta bulunan katılımcılar arasında,

¹ GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla): Bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içinde, üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeridir (NOT: Tanım için kaynak: <https://tr.wikipedia.org>).

² Epidemiyoloji: toplumdaki hastalık, kaza ve sağlıkla ilgili durumların dağılımını, görülme sıklıklarını ve bunları etkileyen belirteçleri inceleyen bir tıp bilimi dalıdır [Kaynak: <https://tr.wikipedia.org>].

cerrahi bir operasyon ile ilgili bir tartışma, eğitim ve profesyonel değerlendirme tekniklerini kapsayan bir kavramdır (BİTAM, 2016).

Türkiye’de şu anda internet üzerinden hastane randevusu alınabilmekte, tahlil sonuçları internetten görülebilmektedir¹. Hastaların ilaç reçeteleri, internet üzerinden eczanelere aktarılmaktadır. Tıbbi görüntüleme yöntemleri ile alınan görüntüler (örneğin: tomografi ve MR görüntüleri) internet sayesinde hızlıca ilgili kişilere gönderilebilmektedir. Örneğin, gece vakti bir hastanenin acil birimine gelen hastanın filmi, o an hastanede olmayan radyoloji uzmanı bir hekime, internet yoluyla gönderilebilmektedir.

6.8. İnternetin devlet işlerinde kullanılması (e-devlet)

Günümüzde kamu hizmetleri e-devlet uygulamaları vasıtasıyla dijital ortamda sunulabilirken, kamu verilerini de dijital ortamda toplamakta, işlenmekte ve saklamaktadır. İnternet, öncelikle kamunun hizmet sunma maliyetini, vatandaşların da hizmete erişim maliyet ve zamanını önemli ölçüde azaltır. Birçok kamu verisinin açık bir şekilde internette sunulması şeffaflığı arttırırken, verilerin toplu halde kullanım hakkının satışı kamu için yeni bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Dünyada birçok ülke e-devlet uygulamaları geliştirmekte dolayısıyla da bu hizmetleri sağlayabilecek BT altyapısına ihtiyaç duymaktadır (BTD, 2013).

İnternet, kamu sektörünün verimliliğini ve etkinliğini artıran bir kanal vazifesi görür. E-devletin faydaları açıktır: İnternet tabanlı çözümler; erişilebilirliği ve verimliliği artırır, anlık iletişime imkan vererek kamu hizmetlerini kolaylaştırır ve devlet kurumlarının fiziksel varlığını gereksiz kılar. Devlet ile kolay etkileşim ve belgelere kolay erişim; şeffaflığı artırır, demokratikleşmeyi ilerletir ve yolsuzluğu azaltır (Andersen vd., 2011; Aktaran: OECD, 2012, p: 17).

E-devlete geçiş amacı ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkeler e-devlete geçişi yüksek düzeyde teknolojik (hightech) bir görünüm ve şeffaflık için desteklerken, gelişmekte olan ülkelerde ise daha çok yolsuzlukları azaltmak için tercih edilmektedir (Çukurçayır ve Çelebi, 2009).

E-devlet, e-belediye, e-seçim, e-yurttaş, e-iş, e-ticaret, e-ofis, e-eğitim, e-yönetişim gibi birçok bilgi toplumu uygulamasının her yıl giderek arttığını, siyasetin, ekonominin, yönetimin ve kültürün temel belirleyicileri haline geldiği giderek daha çok belirginleşmektedir. Bilgi toplumu olanakları sayesinde, küçük yerleşim yerlerinde üretilen değerler küresel metropollere kolaylıkla aktarılmakta, her anlamda büyük bir küresel etkileşim yaşanmaktadır (Çukurçayır ve Çelebi, 2009).

Türkiye’de e-devlet uygulamaları “e-Devlet Kapısı” ismiyle anılan bir internet sitesi üzerinden yürütülmektedir. “e-Devlet Kapısı”, tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan erişim imkanı sağlayan büyük bir internet sitesidir. Kapı’nın amacı kamu hizmetlerini, vatandaşlara, işletmelere, kamu kurumlarına bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkin ve verimli bir şekilde sunmaktır (www.turkiye.gov.tr).

¹ Örneğin: <http://ankara.baskenthastaneleri.com/#>

Türk kamu yönetiminin e-Devlet uygulamaları konusundaki istek ve çabaları kısa zamanda dünya ülkeleri arasında kendine bir yer edinmesini sağlamıştır. Her yıl uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan ve bu aracı en iyi kullanan ülkeler sıralamasında, Türkiye üst sıralara doğru yükselmektedir. Ancak kamuya ait web sitesi açma konusundaki bu istek ve başarı, e-Devlet uygulamalarının bürokraside kullanımına yansıtılamamıştır. Yani e-Devleti gerçek manada tanımlamaya yarayan dönüştürme, değiştirme, alternatif olma özellikleri Türkiye’de tam olarak gerçekleşmemiştir. Bazı eksikliklerine rağmen yine de e-devletin kamu yönetimlerini dönüştürme, şeffaflaştırma, verimli kılma, hesap verir duruma getirme, halkın yönetime katılımını sağlama gibi idari yönden önemli fonksiyonları olduğu, kamu hizmetlerinde maliyet tasarrufu sağlama, kamu kaynaklarını etkin ve verimli kullanma, hizmet kalitesini ve hızını artırma potansiyeli olduğu görülmektedir (Demirhan ve Türkoğlu, 2014).

6.9. Toplum - devlet ilişkisi

İnternetin devleti etkileyebileceği diğer bir kanal ise “yoğunlaşmış sosyal sermayedir”. Bir toplumdaki yüksek sosyal sermaye; bireylerin, yoğun siyasal katılımına dönüşür (Shah vd., 2001; Gibson vd., 2009; Aktaran OECD, 2012, p: 17). Bu mekanizmaya açıklayıcı bir örnek; "Arap baharı"dır. İnternet, Tunus ya da Mısır gibi ülkelerde, demokratikleşme süreçlerinin gelişimi ve eşgüdümü için etkili bir araç olarak kullanılmıştır (OECD, 2012).

Yeni iletişim teknolojilerinin protesto hareketlerinin koordinasyonunda kullanılması, e-mail listesinin kilit rol oynadığı 1990’ların sonunda Seattle’de başlayan küreselleşme karşıtı gösterilere kadar gitmektedir. İran’da 2009 başkanlık seçimi sonrasında gerçekleşen gösteriler ve “Twitter Devrimi” olarak adlandırılan Moldova’da 2009 yılında yaşananlar, yeni medyanın sosyal hareketlerde kullanımının en önemli örnekleri arasındadır. 2011 yılına gelindiğinde ise Arap Baharı ve “Wall Street’i İşgal Et” hareketi gibi pek çok sosyal hareket için yeni medya, özellikle de sosyal medya, referans noktası haline gelmiştir. Bu nedenle Arap Baharı, bazı kesimler tarafından “İnternet Devrimleri” olarak adlandırılmıştır (Aktaran: Telli, 2012; p: 66).

Mısırlı bir protestocu, şöyle demiştir: *“Gösteri takvimi için Facebook, organize olmak için Twitter ve sesimizi dünyaya duyurmak için YouTube kullanıyoruz.”* (Aktaran: Telli, 2012; p: 69). Bu cümle Mısırlı protestocuların sosyal medya tercihlerini de gözler önüne sermiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan devrimler zinciri kapsamında sosyal ağlar en yoğun ve en etkin şekilde Mısır’da kullanılmıştır. Yeni iletişim teknolojileri milyonlarca kişinin politik eylemlere dahil olmasında etkili olarak ortaya örgütlü bir yapının çıkmasına neden olmuştur. Farklı kesimlerden göstericiler hükümetten aralarında sıkı yönetimin kaldırılması, polis şiddetinin durdurulması, adil ücretler ve devlet başkanının görev süresinin sınırlandırılması dahil olmak üzere farklı siyasi ve hukuki taleplerle meydanlara inmiştir (Telli, 2012).

Mübarek rejimi internet erişimini kapatmış ve cep telefonlarının kullanılmasını engellemiştir. Hükümetin bağlantılarını koparmak istediğini anlayan aktivistler 28 Ocak’ta başlayan internet kesintisinin ardından yasağı çeşitli yollarla delerek yine sosyal medya üzerinden dış dünyaya seslerini duyurmuşlardır. Beş gün süren internet karartmasına rağmen aktivistler sosyal medya üzerinden paylaşımda bulunmaya devam

etmiştir (Aktaran: Telli, 2012; p: 82). Ocak 2011'deki beş günlük iletişim kesintisinin Mısır ekonomisine doğrudan etkisinin en az 90 milyon USD olacağı tahmin edilmiştir. Bu rakam sadece telekomünikasyon ve internet hizmet bedelidir. Ancak, bu tutar iş alanlarında meydana gelen e-ticaret ve turizm gibi kayıpları içermemektedir (OECD, 2011a).

6.10. İnternetin toplumsal etkileşime etkileri

İnternetin toplumsal etkileşime etkilerine dair görüşler iki genel kategoriye ayrılmaktadır. Bir tarafta, çevrimiçi dünyanın mevcut yüz yüze etkileşimlerini arttıran ya da destekleyen yeni bir elektronik etkileşim biçimini beslediği fikridir; diğer görüş ise internet teknolojisinin yaygınlaşmasının toplumsal soyutlanma ve parçalanmada artışa neden olacağı kaygısını taşımaktadır. Uzun vadede internetin insanları mutlu mu mutsuz mu kılacağı aslında onun kim tarafından, nasıl kullanılacağına bağlıdır (Denizci, 2009).

İnternet hayatımıza daha çok girdikçe, toplumda oluşturacağı değişikliklerle kendine özgü bir *net halkı* doğuracaktır. İnternet'i doğru kullanmasını öğrenen bir kullanıcının bilinçli bir *netdaş* olması kaçınılmazdır. Netdaş okuduğu yazının doğruluğunu tartışan, araştırmalar yaparak farklı kaynakları inceleyen, internette tanıştığı insanlarla bu konuyu tartışan bir araştırmacıdır. Netdaş aynı zamanda demokratik ve paylaşımcı ruhuyla gelecekte özgürlük ve demokrasiyi getirecek bir güç olacaktır. Bu nedenle net halkının bilinçlenmesi için hepimize çeşitli görevler düşmektedir. Bu görevleri yerine getirirken unutulmaması gereken en önemli konu, internet üzerinde herhangi bir bilgiye ulaşımın tümüyle yasaklanamayacağıdır. Bu nedenle, önemli olan netdaşlar arasında "gerçek bilgiye ulaşma" bilincini yerleştirmektir. Gerçek bilgiye ulaşmanın en güvenilir ve kestirme yolu ise bilgiyi paylaşmaktır (Denizci, 2009).

6.11. Bilişsel mahremiyet

Bilişsel mahremiyet kişisel, sağlık ve şahsi verilerin sağlandığı elektronik ve internet gibi sanal ortamlarda bulunan verilerin mahremiyeti olarak ele alınır (Aksoy, 2013: 22; Aktaran: Aslanyürek, 2016, p:85).

Çevrimiçi gizlilik kavramı; internet üzerinde istemli ya da istemsiz bir şekilde paylaşılan kişisel bilgilerin mahremiyeti ve güvenlik seviyesi ile alakalı bir kavramdır. Örneğin bir e-ticaret sitesinden alışveriş yaptığımızda girdiğimiz kredi kartı bilgileri veya herhangi bir internet sitesine ya da sosyal ağa üye olurken girdiğimiz kişisel verilerin güvenliği; bu verilerin kötü amaçlar için üçüncü şahısların eline geçmesi ya da çalınması vb. kaygıları tanımlayan bir kavramdır (Techopedia; Aktaran: Aslanyürek, 2016, p: 85).

Çevrimiçi Gizlilik konusundaki riskler ve kaygılar aşağıdakileri içerebilir (Aslanyürek, 2015: 23; Aktaran: Aslanyürek, 2016, p: 85-86):

- i. Kişisel bilgilerin farklı yollara farklı amaçlarla hizmet etmek üzerine toplanması (pazarlama, gözetleme, kötüye kullanım vb.)
- ii. Özel hayatın gizliliğini ihlal eden konular
- iii. Diğer hakların ihlalleri
- iv. Kötü amaçlı yazılımlar ve virüsler
- v. Dolandırıcılık ve çevrimiçi hırsızlık

- vi. Pharming (kişinin bilgisayarını ona fark ettirmeden kötü amaçlar için kullanması)
- vii. Sosyal mühendislik
- viii. İktidar organları tarafından gözetim ve denetim amacıyla yapılan uygulamalar.

Günümüzde, çevrimiçi ortamda çok yoğun ve hızlı bir enformasyon akışı oluşmuştur. Bu akışın farklı amaçlarla, gözetim teknolojilerini kullanarak kontrol etmek isteyen devlet, reklam şirketleri ve bilgisayar korsanlarının faaliyetleri, internet güvenliği ve çevrimiçi gizlilik ihlallerine sebep olmaktadır. Özellikle 2013 yılının Haziran ayında ortaya çıkan Edward Snowden'in Amerikan Güvenlik Dairesi (NSA) ile ilgili itirafları, gözetim teknolojilerinin devletler tarafından ne boyutta kullanıldığının ve bunun sonucunda yaşanan ihlallerin farklı bir seviyeye taşındığının en büyük göstergesidir. Öte yandan Google, Facebook, Yahoo, Amazon ve E-bay gibi birçok büyük şirketin internet ortamında gerçekleştirdikleri çevrimiçi davranışsal reklamcılık faaliyetleri de mahremiyet ihlallerinin diğer ayağını oluşturmaktadır. İnternet üzerinden güvenlik ve gizlilik ihlali gerçekleştiren bir diğer unsur olan bilgisayar korsanlarının da kötü amaçlı faaliyetleri yüzünden her gün binlerce insan mağdur olmaktadır. Böylece internet ve sosyal medyanın gittikçe güvensiz ve mahremiyet anlayışından uzak ortamlar haline gelmeye başladıkları söylenebilir (Aslanyürek, 2016).

Snowden'ı bir anda dünya gündemine taşıyan olay; Snowden'ın Amerikan Ulusal Güvenlik Dairesi'nde (NSA) çalıştıktan sonra elindeki belgeleri The Guardian Gazetesine vermesidir. The Guardian Gazetesi'ne gönderilen belgelerle ABD'nin sadece El-Kaide, Rusya, Kuzey Kore gibi hedefleri değil kendi müttefikleriyle vatandaşlarını da dinlediği belgeleniyordu. Bunun da ötesinde ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar geçen sürede bu bilgileri İngiltere ile düzenli olarak paylaştığı örnek vakalarla ispatlanıyordu. Hong Kong'da bulunan South China Morning Post gazetesi 12 Hazirandaki baskısında, NSA'in 2009 yılından beri Hong Kong ve Çin bilgisayarlarına sızdığını ve buralardan bilgi topladığını yazdı. The Guardian 16 Haziranda, NSA'in 2009 yılında G20 zirvesine katılan devlet adamlarını dinlediğini yazdı. Tarih boyunca bu tür olaylar çok sık rastlanmıştır fakat Snowden Olayı'nın diğer sair casusluk veya bilgi sızdırma olaylarından farkı şudur: Snowden'in en önemli özelliği, çağımızda daha çok siber casusluk üzerinden yürütüldüğü bilinen devletlerarası istihbarat mücadelesini açıkça betimleyen ilk ajan olmasıdır (Sezgin, 2016).

6.12. Bilişim suçları

Bugün gelişmiş tüm ülkelerde bilişim suçlarının toplum hayatı için önemli tehlikeler oluşturmaya başladığı kabul edilmektedir. Şüphesiz ki bunda internetin rolü çok büyüktür. Suçun, sınır ötesinde işlenebilmesi ve suç isleyen ile mağdurunun farklı ülkelerden bile olabilmesi, bambaşka bir sanal alem yaratmıştır. Gelişen teknolojiler sayesinde siber savaş gibi kavramlar konuşulmaya başlanmıştır. Hatta bilişim sistemlerine yapılacak saldırılar nedeniyle bir ülkeye ait trafik sistemi çöktürülebilecek, uyduları, uçakları veya trenleri organize eden sistemlere erişilerek, tahribatlar meydana getirilebilecektir (Alaca, 2008).

Siber suçlar, canlıların makineleri kullanarak işlediği suçların günümüz dijital dünyası için kullanılan adıdır. "Siber Suçlar" genel olarak "Bilgisayar Sistemlerine ve Servislerine Yetkisiz Erişim ve Dinleme", "Bilgisayar Sabotajı", "Bilgisayar Yoluyla Dolandırıcılık", "Bilgisayar Yoluyla Sahtecilik", "Kanunla Korunmuş Bir Yazılımın

İzinsiz Kullanımı”, “Diğer Suçlar (Kanunsuz Yayınlar, Pornografik Yayınlar, Hakaret ve Sövme)” olarak belirlenmektedir (Sağlam, 2013). Bilişim suçlarının Türk Ceza Kanunundaki yeri Çizelge 6’daki gibidir.

Çizelge 6. Bilişim suçları ve Türk Ceza Kanunundaki ilgili maddeleri

	Suç Tipi	TCK’daki Yeri
Geleneksel Suçların Teknolojik Bir Biçimde (Bilgisayar vs ile) İşlenmesi	Dolandırıcılık (bilgisayar yoluyla)	TCK 503-507 : Dolandırıcılık ve İflas
	Sahtecilik (bilgisayar yoluyla)	TCK 316-368 : Sahtecilik Suçları
	Kanunla korunmuş yazılımların izinsiz kullanımı	5846’nolu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)
	Yasadışı yayınlar	<ul style="list-style-type: none">• TCK 125-200 : Devletin Şahsiyetine karşı cürümler• TCK 480-490 : Hakaret ve Sövme Cürümleri• TCK 426-427 : Halkın ar ve haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik eden ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı: ve diğer anlatım araç ve gereçleri
Teknolojik Gelişimler Sonucunda Ortaya Çıkan Yeni Suçlar	Yetkisiz Erişim ve Dinleme	TCK 525 a,b,c ve d “Bilişim Alanında Suçlar Babı”
	Bilgisayar Sabotajı	

Kaynak: (Şamlı, 2010)

6.13. e-Demokrasi

İnternetle ilgili, üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de demokrasi konusudur (internet demokrasisi). Hatta günümüzde çoğu zaman demokrasi ve ifade özgürlüğü belli bir noktada internet ile açıklanmakta; internet, demokrasinin olmazsa olmazlarından birisi olarak görülmektedir. İnterneti demokrasinin vazgeçilmez bir aracı olarak gören bu görüşe göre, internet toplumların demokratikleşmesi açısından önemli etkiler ortaya çıkarabilmektedir (Deibert, 2010, s. 46; Aktaran: Söyler 2013, s: 24)

Bu görüşleri gerçekçi bulmayan bir görüş ise internetin “gerçek demokrasiyi” gerçekleştirmesinin imkânsız olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüşe göre ilk olarak internet, katılımcı bir demokrasi oluşturmaktan çok uzaktır. İnternete erişim açısından var olan “dijital bölünme”, demokrasinin gelişmesi açısından önemli bir sorundur (Uçkan, 2003, s. 37; Aktaran Söyler 2013, s: 24).

İnternet-demokrasi ilişkisine yönelik birbiri ile çatışan bu iki farklı görüşün her ikisinin de doğru olan tarafları bulunmaktadır. İnternet, elbette toplumlara geniş bir özgürlük alanı açmış ve demokrasinin gelişmesine ivme kazandırmıştır. Ancak, bununla birlikte internetin belli güçler, gruplar ve kimi devletler tarafından yönlendirildiği, enformasyonun bu güçlere aktığı ve bunlar tarafından kullanıldığı, toplumların bu güçler tarafından gözetildiği ve kontrol edildiği de yadsınamaz (Uçkan, 2003, s. 35-36; Aktaran: Söyler 2013, s: 26).

6.14. İletişim özgürlüğü ve erişim yasağı

İletişim özgürlüğü, ülkelerin ulusal mevzuatlarının yanı sıra uluslararası belgelerde de güvence altına alınmış temel özgürlüklerden birisini teşkil etmektedir. Bu sebeple, bir kitle iletişim aracı olarak internet de iletişim özgürlüğü bakımından korunan hakları bünyesinde barındırmalıdır. İnternetin kötüye kullanılmasının önlenmesi için çeşitli hukukî düzenlemeler yapılmaktadır. Yapılan düzenlemelerin sansür olmaması için de

devletlerin ifade hürriyeti ve internet hürriyeti ile hukuken korunan hak ve hürriyetler arasında bir denge sağlanması zaruridir (Birlik, 2014).

Türkiye, 2007’de yürürlüğe giren 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ... Kanun” ile bu alanı düzenleyen ve bu ortamda işlenen suçlarla mücadele edilmesine ilişkin hususları belirleyen özel bir kanuna kavuşulmuştur. Kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere, ailenin ve gençliğin korunması temel amaçtır (Birlik, 2014). Ana Yasa Mahkemesi, 5651 sayılı kanuna yasa ile gelen ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na (TİB) “Millî güvenlik”, “kamu düzeninin korunması” ve “suç işlenmesinin önlenmesi” gibi nedenlerle ve gecikmesinde sakıncalı bulunan hallerde bir internet sitesini 4 saat içinde kapatma yetkisini Anayasa’ya aykırı görerek ve iptal etmiştir. Mahkeme, Kanun’un, TİB’e internet ortamında yapılan yayın içeriğini durdurma yetkisi veren hükümlerin iptal istemlerini ise ret etmiştir (Türkiye Bilişim Dergisi, 2016).

Türkiye’de 2008 yılında, hakkında yasaklama kararı (erişimin engellenmesi kararı) bulunmasına rağmen “Youtube” isimli internet sitesi, en çok ziyaret edilen beşinci web sitesi olmuştur. Günümüzde de erişim yasağı bulunan sitelere kolaylıkla girilebilmektedir (Birlik, 2014). Bu örnekten de görüleceği üzere, geçmişte haklı veya haksız; gazetelerin ve kitapların toplatılması; muhalif olduğu düşünülen gazetelerin gazete kâğıdı ithalatının engellenmesi; gazetelerin kapatılması vb. çeşitli yollarla medya üzerine uygulanan kısıtlayıcı ve/ya engelleyici yöntemler, internet üzerinde pek etkili olmamaktadır. Özgürlükler açısından olumlu görülen bu durumun, hukuk düzeni açısından sakıncaları olacaktır.

6.15. İnternet ve çocuklar

İnternet, başta çocuklar olmak üzere bireyler açısından çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Uygunsuz içerik, oyun bağımlılığı, sanal zorbalık, nefret söylemi, dezenformasyon gibi BİT’in bilinçsiz veya kötüye kullanımının yol açtığı riskler artmaktadır. Diğer yandan, başta sosyal ağlar ve oyunlar olmak üzere yoğun BİT kullanımının yol açtığı iş performansının düşmesi, zamanın iyi değerlendirilememesi, aile içi iletişimin gerilemesi ve beden sağlığının bozulması gibi olumsuz yansımalar da görülmektedir (BTD, 2015). Çocuklar internetten büyük fayda görebilirler. İnternet, çocukların kimliklerini ve sosyal becerilerini geliştirmenin yanı sıra; eğitim, yaratıcılık ve kendini ifade için de önemli bir araçtır. Ancak, çocuklar, yetişkinlere nazaran, risklere karşı daha savunmasızdır. Devletler, ebeveynler, bakıcılar, eğitimciler, iş dünyası ve sivil toplum, çocukların internetten faydalanmalarına yardımcı olabilir; ancak onları çevrim içi risklere karşı korumak için de bir sorumluluğumuz vardır OECD (2011).

OECD (2011), raporunda, çocuklara dair üç temel riski ele almıştır. Bunlar: “i) *içerik ve temas riski (pornografiye maruz kalma, siber kabadayılık ve istismar (cibergrooming) dahil); ii) çevrim içi alışveriş ve hileli işlemler gibi tüketici riskleri; iii) Uzun vadeli potansiyel sonuçların fakında olmadan, sosyal medya kullanımını içeren, gizlilik ve güvenlik riskleri*”dir. Çizelge 7’de verilen, internete (çevrim içi) şiddet içeriği görmüş çocukların oranlarına bakıldığında, çocuklarımızın ne kadar büyük tehdit altında olduğu görülmektedir. Ülkelerin birbirinden oldukça farklı oranlara sahip olması, aile ve/ya diğer önlemlerin, maruz kalmayı belirgin derecede değiştirebileceği izlenimini vermektedir.

Çizelge 7. Bazı Avrupa ülkelerinde, çevrim içi şiddet içeriği görmüş çocukların oranı

Country	Percentage	Age considered
Ireland	90%	10-20 years olds
Poland	51%	12-17 year olds
Belgium	40%	9-12 years olds
The Netherlands	39%	13-18 years olds
Denmark	35%	9-16 years olds
Iceland	35%	9-16 year olds
United Kingdom	31%	9-19 year olds
Norway	29%	9-16 year olds
Sweden	26%	9-16 year olds
Italy	up to 25%	7-11 years olds
Austria	15%	10-15 year olds
The approximate median response is 32%		

Source: Hasebrink et al., 2009 in "Kids Online" Opportunities and risks for children, p. 137.

Kaynak: OECD (2011)

6.16. Sosyal medya

En yalın anlatımla sosyal medya, bireylerin internet üzerinden yer ve zaman sınırlaması olmaksızın fikirlerini ve görüşlerini belirtmelerine olanak sağlayan, internetin sunduğu multimedya özelliklerini sınırsız bir şekilde kullanım imkânı tanıyan, aynı zamanda başka bireyler ile karşılıklı görüş alışverişine ve paylaşımına dayalı bir interaktif ortamın varlığını hayata geçiren bir geniş tabanlı platform olarak tanımlanabilir (Bulunmaz, 2011). Daha önce belirtildiği üzere, TÜİK verilerine göre Türkiye’de, internet kullanım amaçları arasında sosyal medya ilk sıradadır. Bireylerin %80,9’u sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşmaktadır.

2016 yılında, Türkiye’de, internet kullanıcılarının 42 milyonu aktif olarak sosyal medyada yer alırken, bu kullanıcıların 36 milyonu sosyal medyaya mobil cihazlardan ulaşmaktadır. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformu %32 ile Facebook’tur. Facebook’u, %24 ile WhatsApp, %20 ile Facebook Messenger, %17 ile Twitter, %16 ile Instagram takip ederken; sıralama Google+, Skype, LinkedIn, Viber ve Vine ile devam etmektedir (Dijitalajanslar.com, 2016). Sosyal medya, iletişim ve yaşam tarzını değiştirmiştir

6.17. İnternet gazeteciliği

Dünyada, basılı gazetelerin web sitesi açması 1995 yılına kadar gitmektedir. Dünyada bu işin öncüleri, The Washington Post, The New York Times gibi gazetelerdir. Ülkemizde basılı yayın organı tarafından oluşturulan ilk internet sitesi (19 Temmuz 1995) Aktüel Dergisi’nindir. İnternette yayına geçen ilk gazete ise Zaman’dır (2 Aralık 1995) (Sayın, 2014). Erken dönemde, internet medyası dendiğinde akla gelen, geleneksel gazetelerin sadece gazetede ki haberlerini aynen kopyalayıp yapıştırdığı web siteleridir. Geleneksel gazete siteleri reklam gelirleriyle ciddi kar merkezi haline getirince işler değişmiş; gazete siteleri, seri ilandan sağlığa, e-ticaretten oyuna kadar birçok farklı konuda yan ve alt siteler açmıştır. Özetle: Basılı yayınların yeni okur yaratma kabiliyeti kalmamıştır. Haber ve içerik tüketimi hızla mobil dijital cihazlara kaymaktadır. Her şeye rağmen, insanların güçlü haber ve referans kaynaklarına ihtiyacı vardır. Geleneksel medya markaları online ve offline mecrada algı olarak hala güçlüdür. Sonuçta gazeteler bir süre daha burada olacaktır. (Kuzuloğlu, 2012).

Profesyonel olmayan kişilerin haber yazabilmesi, gazeteciliğe has etik değerleri erozyona uğratabilmektedir. Geleneksel gazeteciliğin, internet gazeteciliğine karşı olan en önemli üstünlüğü güven duygusudur. Bir internet gazetesi yayınlandığı bir haberi tepkiler sonucu saniyeler içinde yayından kaldırabilirken geleneksel gazetede basılmış bir haberi, bir daha değiştirmek mümkün değildir (Etkeser, 2015).

Future Exploration Network (FEN) isimli futurist kuruluş, dünyadaki son basılı gazetelerin 2040 yılında yayımlanacağını öngörmektedir. FEN, son basılı gazetenin tarihlerini, Amerika’da 2017, İngiltere’de 2019, Almanya’da 2030, Rusya ve Türkiye’de ise 2036 yılı olarak belirtilmektedir (Sayın, 2014). İngiltere'nin önde gelen gazetelerinden Independent, 2016 Mart ayından itibaren basılı olarak çıkmayacağını açıklamıştır¹.

7. Sonuç ve Değerlendirme

İnternet pek çok konuda hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Örneğin, uçak biletinizi, cep telefonunuzdaki uygulamayla satın alıp, ödemek mümkündür. *İnternet büyük bir icattır*. Her büyük icat gibi, internet de yaşam şeklimizde ve ekonomik hayatta ciddi değişikliklere sebep olmuştur.

Pek çok insan, her gün kayda değer vaktini internetle ilgili etkinliklerde geçirmektedir. İş ve ekonomik hayatın dışında, sosyal hayat da internette yaşanmaya başlamıştır. Araştırma yapmak ve öğrenmek kolaylaşmış; ancak öğrenmeyi ve bilmeyi, “*arama motoruna anahtar kelime girmek gibi gören*” bir nesil oluşmaktadır. İnternet, çocuklar için büyük riskler barındırmaktadır. Üstelik bilgisayar başına kilitlenen çocukların fiziksel hareketleri (spor, oyun vb.) azalmıştır. Bilgiye ulaşmak kolaylaşmış, bilgi kirliliği artmıştır; özgürlükler çoğalmış, fakat kural ihlalleri düzenlenemez haldedir. Ekonomik hayatta kökten değişiklikler oluştur: Bazı meslekler yok olmak üzere; e-ticaret yüzünden, yerel esnaf küresel markalarla rekabet içindedir². İnsanlar mağazalara model denemek için gitmekte; alışverişi online mağazalardan yapmaktadır. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. İnternetin etkisi, onun nasıl kullanıldığına bağlıdır.

İnternet hayatımızı değiştirmiş ve değiştirmeye devam edecektir. Bu değişiklikleri ve neyin, nasıl etkileneceğini öngörmek; yıkıcı ve olumsuz etkilere karşı erkenden önlem almak gereklidir. İnterneti sonradan görenler³ ile internet nesli bir arada büyümektedir. Bu çok büyük bir avantajdır.

İnternetin kolaylaştırıcı etkileri artarak devam edecektir. Birbiriyle iletişim makineleri, sağlık ve eğitimdeki uygulamalar, e-devlet vb. gibi pek çok alanda internet daha fazla kullanacak; internet modern hayatın ayrılmaz bir parçası olacaktır. Kolaylaştırıcı etkilerden kaçınmak ve bunları engellemek mümkün değildir; ancak, internetin sosyal hayata etkisinin ciddi şekilde ele alınması gerekir. Onlarca sosyal medya uygulaması ve davranışı, bir moda akımı gibi yayılmakta, kısa bir süre sonra unutulup gitmektedir. İnsanlar ve çoğunlukla da gençler, zaman zaman sanal ile gerçek dünya arasındaki dengeyi kuramamaktadır. Yeni neslin; internetin tüm etkilerini dikkate alarak yetiştirilmesi, en önemli konudur.

¹ Kaynak: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160212_independent

² Otobüs bileti yazıhanesi, bilet satış acenteleri, dükkan mağazacılığı,

³ İnternetin 1990 yıllarda Türkiye’de yaygınlaştığı düşünülürse: kabaca, 1980’lerden önce sonra doğanlar.

8. Kaynaklar

Alaca, B. (2008). Ülkemizde Bilişim Suçları Ve İnternetin Suça Etkisi (Antropolojik ve Hukuki Boyutları ile). Ankara Üniversitesi Sosyal ilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Altun, A. (2003). İnternet'in 10.Yılı Dolayısıyla "Bütün Dünya" Dergisi İçin Hazırlanan Yazı, [Erişim 23 Nisan 2016, <http://www.internetarsivi.metu.edu.tr/10yil.php>]

Aslanyürek, M. (2016). İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcılarının İnternet Güvenliği ve Çevrimiçi Gizlilik ile İlgili Kanaatleri ve Farkındalıkları. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 3(1), p: 80-106

BTD (Bilgi Toplumu Dairesi) (2015). 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı. T.C. Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı. ISBN NO: 978-605-9041-53-9, YAYIN NO: 2939 [<http://www.bilgitoplumustratejisi.org/tr/doc/8a9481984680deca014bea4232490005>]

BTD (Bilgi Toplumu Dairesi) (2013). Bilgi Teknolojileri Sektörü Eksenli Mevcut Durum Raporu. T.C. Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı [<http://www.bilgitoplumustratejisi.org/tr/doc/8a32476640e074570140e4b4593b0001>]

Birlik, E. (2014). İnternette Erişimin Engellenmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

BİTAM (2016). Ege Üniversitesi Bilgi ve İletişim Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi [Erişim: 1 Mayıs 2016, <http://bitam.ege.edu.tr/>]

BKM (2016). Bankalar Arası Kart Merkezi 2016 Yılı Şubat Ayı Verileri [Erişim: 23 Nisan 2016 <http://bkm.com.tr/raporlar-ve-yayinlar/donemsel-bilgiler/>]

Brey, P. (2006). Evaluating the Social and Cultural Implications of the Internet. SIGCAS Computers and Society, Volume 36, No. 3, p: 41-48 [<http://dl.acm.org/citation.cfm?id=1195721>]

Bulunmaz, B. (2011). Otomotiv sektöründe sosyal medyanın kullanımı ve Fiat örneği. Global Media Journal Turkish Edition, 2(3), 19-50.

Büyükpapuşcu, H. (2011). Ergenlikte Romantik İlişkiler: İnternetin Rolü. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çetiner, Y. T. (2009). E-Dönüşümde Türkiye Nerede? Uluslararası Ekonomik Sorunlar. 31, 40-48. [<http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi31/Turan.pdf>]

Çukurçayır, M.A., Çelebi, E. (2009). Bilgi Toplumu ve E-Devletleşme Sürecinde Türkiye. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5 Sayı 9, p: 59-82

Demirhan, Y., Türkoğlu, İ. (2014). Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarının Bazı Yönetim Süreçlerine Etkisinin Örnek Projeler Bağlamında Değerlendirilmesi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 10, Sayı 22, p: 235-256

Denizci, Ö.M. (2009). Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri. Marmara İletişim Dergisi, Sayı 15, p: 47-63

Dijitalajanslar.com (2016). İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri 2016 [Erişim: 19 Mayıs 2016] <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/>

Etkeser, E. (2015). Türkiye’de İnternet Gazeteciliği ve Etik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güngör, M., Evren, G. (2002). İnternet Sektörü ve Türkiye incelemeleri. T.C. Telekomünikasyon Kurumu Tarifeler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
[http://www.btk.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FSayfalar%2FArastirma_Raporlari%2Fİnternet_Sektoru_ve_Turkiye_Incelemeleri.pdf]

internetworldstats, (2015). World Users By Language Top 10 Languages.
<http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>

Kurudayıoğlu, M., Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. Türklük Bilimi Araştırmaları, yıl 15, sayı 25, p: 283-298. ISSN: 1300-7874

Kuzuloğlu, M.S. (2012). Yeni medyanın kazananı kim olacak? Erişim: <https://www.msersdark.com/yeni-medyanin-kazanani-kim-olacak/>

Maheu, M.M., Whitten, P., Allen, A. (2001). E-Health, Telehealth and Telemedicine A Guide to Start-Up and Success (p: 2). San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Company [Erişim: <https://books.google.com.tr>]

OECD (2011). The Protection of Children Online: Risks Faced by Children Online and Policies to Protect Them. OECD Digital Economy Papers, No. 179, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5kgc7f1pl28-en>

OECD (2011a). The economic impact of shutting down Internet and mobile phone services in Egypt. <http://www.oecd.org/countries/egypt/theeconomicimpactofshuttingdowninternetandmobilephoneservice-sinegypt.htm>

OECD (2012). The Impact of Internet in OECD Countries, OECD Digital Economy Papers, No. 200, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k962hhgpb5d-en>

Sağlam, M. (2013). Siber Suçlar. <http://www.antalya.pol.tr/guncel-polis-haberleri/Sayfalar/SIBER-SUCLAR-Makale-Mustafa-Saglam-Antalya-Il-Emniyet-Mud.aspx>

Sayın, H. (2014). Basılı Yayıncılıkta Dijital Dönüşüm. Erişim 8 Mayıs 2016 <http://huseyinsayin.com/basili-yayincilikta-dijital-donusum/>

Sezgin, F., (2016). Edward Snowden Olayı'nın ABD-Rusya İlişkileri Üzerindeki Etkileri. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(1), p: 24-31, ISSN:2148-1415

Söyler, Y., (2013). Kamu Hukuku Açısından İnternet İçeriğinin Düzenlenmesi ve Bu Alanda Devletin İdari Yaptırım Uygulama Yetkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şamlı, R. (2010). Türk ve Dünya Hukukunda Bilişim Suçları. Akademik Bilişim'10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Muğla Üniversitesi, p: 97 – 103 [Erişim: <http://docplayer.biz.tr/3758191-Turk-ve-dunya-hukukunda-bilisim-suclari.html>]

TÜBİSAD, (2015). Türkiye'de E-Ticaret 2014 Pazar Büyüklüğü, İstanbul [Erişim 17 Mayıs 2016] <http://www.tubisad.org.tr/Tr/News/Sayfalar/TUBISAD-E-Ticaret-2014-BB.aspx>

Telli, A. (2012). Mısır Devrimi'nde Sosyal Medyanın Rolü. Bilge Strateji, Cilt 4, Sayı 7, Güz 2012, p: 65 - 86
[http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=0ahUK_Ewil96_OpK_MAhVMWYwKHY5fAscQFghOMAK&url=http%3A%2F%2Fdergipark.ulakbim.gov.tr%2Fbs%2Farticle%2Fdownload%2F5000153426%2F5000138832&usg=AFQjCNEWgsrOdIz5Efrpv0CTY0LphXB6Sg&bvm=bv_120551593,d.bGs]

Türkiye Bilişim Dergisi (2016). Yıl 44, sayı 183, p: 13
[http://www.bilisimdergisi.org/s183/pages/s183_web.pdf]

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi, Bilgi Teknolojileri Sektörü Eksenli Mevcut Durum Raporu 27 Haziran 2013, p:113

Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük [http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts]

TÜİK (2015). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni, Sayı 18660, 18 Ağustos 2015

[Erişim= <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660>]

Yılmaz, K., Horzum, B. (2005). Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri ve Üniversite. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 10, s. 103- 121

www.turkiye.gov.tr. [Erişim: <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=siteHakkinda> 3 Mayıs 2016]